

ผู้หญิงแกร่งแห่งมณีปूर อินเดีย

โสภนา ศรีจำปา¹

บทคัดย่อ

แม้ว่ารัฐธรรมนูญอินเดีย ระบุให้ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน แต่ในทางปฏิบัติ ผู้หญิงยังถูกกดทับด้วยชนบและจารีตของสังคม กระแสหลักคือศาสนาฮินดู จึงมีสถานภาพเป็นรองผู้ชาย สำหรับรัฐมณีปूरซึ่งเป็นหนึ่งในแปดรัฐทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อินเดียที่เคยมีอาณาจักรเป็นของตนเองก่อนการปกครองของอังกฤษ ประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความหลากหลาย แต่กลุ่มเมเตถือเป็นชาติพันธุ์กลุ่มใหญ่สุดของรัฐมณีปूर หรือถูกเรียกว่าชาวมณีปूर พูดภาษาเมเต หรือภาษามณีปूर ซึ่งจัดอยู่ในกลุ่มกูเกิ-จีน สาขาพม่า-อาระกัน สาขาย่อยทิเบต-พม่า ภายใต้ตระกูลภาษาจีน-ทิเบต บทบาทของผู้หญิงเมเตก่อนการนับถือศาสนาฮินดู แม้ว่าผู้ชายเป็นใหญ่ในสังคม แต่ผู้หญิงได้รับการดูแลความยุติธรรมที่เกิดจากปัญหาครอบครัวและความรุนแรงโดยศาลมหารานีซึ่งมีผู้พิพากษาหญิงเป็นผู้ตัดสิน มีบทบาทในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาดั้งเดิมของตน แต่เนื่องจากมีสงครามในอาณาจักรมณีปूरบ่อย ผู้หญิงจึงต้องทำหน้าที่ดูแลและหาเลี้ยงครอบครัวแทนผู้ชาย ในศตวรรษที่ 16 มีการสร้างตลาดเพื่อให้ผู้หญิงค้าขาย นับแต่นั้นมาผู้หญิงจึงเป็นผู้ที่มีบทบาททางด้านเศรษฐกิจจากการค้าขายมาจนปัจจุบัน ในศตวรรษที่ 18 มีการรับศาสนาฮินดูไวษณพนิกายเข้ามา ทำให้สถานะของสตรีลดลงในพื้นที่ส่วนตัวคือครอบครัว แต่ในพื้นที่สาธารณะ สตรีสามารถรวมตัวกันได้อย่างมีพลัง กล้าแสดงออก และกล้าต่อสู้กับอำนาจรัฐอย่างสันติจนเกิดองค์กรที่เรียกว่า ‘เมรา ปายบีส’ ซึ่งมีโครงสร้างชัดเจน แต่มีการดำเนินงานแบบหลวมๆ เพื่อพร้อมที่จะรวมตัวกันเพื่อเรียกร้องสิทธิและความยุติธรรมให้เกิดขึ้นกับสังคมมณีปूर จนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคมได้อย่างมีพลัง การต่อสู้ของผู้หญิงมณีปूरในอดีตเป็นสัญลักษณ์ และมายาคติที่ทำให้ผู้หญิงมณีปूरในปัจจุบันใช้เป็นโมเดลเพื่อการต่อสู้กับความอยุติธรรมต่อไป

คำสำคัญ: 1.ผู้หญิง 2. เมเต 3. มณีปूर 4. สิทธิ 5. ตลาด

¹ รองศาสตราจารย์ ดร. ประจักษ์ ศูนย์การศึกษา สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล

The Iron Women of Manipur, India

Sophana Srichamp²

Abstract

Although the Constitution of India stipulates equality between men and women, in reality, women are suppressed within mainstream Hinduism, and generally considered as inferior. Manipur is one of eight northeastern states of India. In the past, it was a kingdom before colonization by the British. Various ethnic groups live there. Meiteis or Manipuris are the biggest ethnic group. Their language is Meitei which is under the Kuki-Chin group of the Burmese-Arkan branch of the Tibeto-Burman Sub-Family and under Sino-Tibetan Language Family. Although men have always held traditional authority even before Hinduism came to Manipur, the roles of Meitei women were upheld by women judges of the Maharani court. Women performed rituals in their traditional religion. Due to the fact that there were many wars in the kingdom, women participated on behalf of men by taking care of and earning income for their families. In the 16th century C. E., markets were constructed for women. Since that time, women have been key agents in the economy up to today. In the 18th century C. E., Viashnavism was adopted which diminished the role of women in the family which was a private domain. But in the public domain, women are collectively powerful, dare to express themselves and fight unjust authorities thank to the establishment of an organization called *Mera Paibis* 'Women torch- bearers' which has a clear structure but acts loosely. They are determined to insist on the rights and justice in Manipur society. They have been strongly influential in society. The fight of women in the past is represented in signs and myths as a model of Manipuri women fighting today.

Keyword: 1. Woman 2. Meitei 3. Manipur 4. Right 5. market

² Associate Professor, Ph.D. at Research Institute for Languages and Cultures of Asia, Mahidol University, Nakhon Pathom, Thailand. Email address: sophana@gmail.com

รัฐมณีปุร

รัฐมณีปุรเป็นหนึ่งในแปดรัฐทางภาคตะวันออกเฉียงเหนืออินเดียที่มีชายแดนทางตะวันออกติดประเทศเมียนมา ทางเหนือติดรัฐนากาแลนด์ ทางตะวันตกติดรัฐอัสสัม และรัฐมิโซรัม พื้นที่รายล้อมไปด้วยเทือกเขา

ภาพที่ 1 แผนที่รัฐมณีปุร ภาคตะวันออกเฉียงเหนืออินเดีย

ที่มา: <https://www.google.co.th/search?q=Manipur+map&biw>

จากสถิติปี 2011 รัฐมณีปุรมีจำนวนประชากร 2,855,794 คน แบ่งเป็นชาย 1,438,586 คน และหญิง 1,417,208 คน จำนวนผู้หญิงน้อยกว่าผู้ชายราว 21,378 คน อัตราการรู้หนังสือระหว่างเพศ ในปี 2011 ผู้ชาย 83.58% ผู้หญิง 70.26% ('Manipur Population Census data 2011: ออนไลน์) ประชากรนับถือศาสนาที่หลากหลายจำนวน 41.39% ของประชากรนับถือศาสนาฮินดู ศาสนาคริสต์ 41.2% ศาสนาอิสลาม 8.39% สะนามะอี 8.18% ศาสนาพุทธ 0.24% ศาสนาซิกข์ 0.05% ศาสนาเชน 0.05% และ 3.18% ระบุนับถือศาสนา (Manipur religious data: Manipura: Online)

ประชากรชาวมณีปุรแบ่งตามกลุ่มชาติพันธุ์ได้ 3 กลุ่มใหญ่ ได้แก่

1. **เมไต (Meiteis)** อาศัยตามหุบเขา และอีก 29 กลุ่มอาศัยตามเนินเขา ซึ่งแบ่งเป็นสองกลุ่มย่อย ได้แก่ นากา (Nagas) และกูกี-ฉิน (Kuki-Chins) ภายใต้กลุ่มเมไตยังมีกลุ่มบาโมน (Bamons) และ กลุ่ม เมไต ปะงัน (Meitei Pangans) รวมอยู่ด้วย กลุ่มนี้พูดภาษาเมไตหรือที่คนนอกรู้จักกันในชื่อ ภาษามณีปุร สำหรับภาษาเมไตจัดอยู่ในกลุ่มกูกี-ฉินของสาขาพม่า-อาระกัน (Arakan-Burmese branch) ในตระกูลภาษา

ย่อยทิเบต-พม่าภายใต้ตระกูลภาษาจีน-ทิเบต (M. A. Pie & F. Gaynor, 1954 อ้างใน Singh 2013: 1)

2. **กลุ่มที่อพยพจากนอกรัฐเข้ามา** ได้แก่ ชาวเนปาล เบงกอล มาราวารี และชาวอินเดียกลุ่มอื่นๆ อาศัยอยู่ในหุบเขาปะปนกับกลุ่มเมเตด้วย กลุ่มที่อาศัยตามภูเขาบางส่วนก็อพยพมาอยู่ด้วยเช่นกัน

3. **กลุ่มอื่นๆ** เช่น ปายเต (Paite), ชู (Zou), กังเต (Gangte), และวายเฟย (Vaiphei) ระบุว่าตนเองเป็นโซมี (Zomi) ส่วนกลุ่มทาดัส (Thadous) ถือเป็นชาติพันธุ์หลักของประชากรภูมิกึ่งในลุ่มฉิ่น-กูเกิ ในขณะที่กลุ่มฮมาร (Hmar) ระบุว่าตนใกล้ชิดกับมิโซ (Mizo) หรือลูเช (Lushei)

แม้ว่าจะมีความซับซ้อนในอัตลักษณ์และการเรียกชื่อ แต่ทั้งหมดนี้คือมองโกลอยด์ ที่มีความคล้ายคลึงกับชาวเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เดิมทุกกลุ่มมีความเชื่อร่วมกันว่ามีกำเนิดมาจากถ้ำทางเหนือ ดั้งเดิมที่มาจากชาวเรียกว่า ‘ยู’ (Yu) และบริโภคเนื้อสัตว์เหมือนกัน ต่อมากลุ่มเมเตที่อยู่ตามหุบเขานับถือศาสนาฮินดูนิกายไวษณพและประกอบพิธีกรรมตามชนบทฮินดู ส่วนกลุ่มที่อยู่ตามภูเขานับถือคริสต์ก็ปฏิบัติตามความเชื่อแบบคริสต์

จากสถิติจำนวนประชากรข้างต้น แม้ว่าจำนวนผู้หญิงจะน้อยกว่าผู้ชายประมาณสองหมื่นคนเศษแต่ก็ได้มีผลต่อบทบาท และหน้าที่ของผู้หญิงมณีปุระในบางมิติ ผู้หญิงแห่งมณีปุระมีบทบาทเด่นกว่าสตรีในพื้นที่อื่นๆ ทั่วประเทศอินเดียมาตั้งแต่ประวัติศาสตร์จนถึงปัจจุบันซึ่งเห็นบทบาทนาในสังคมได้อย่าง โดดเด่นและเป็นที่ประจักษ์ในหลายเหตุการณ์ และหลายยุคหลายสมัยจนอาจกล่าวได้ว่าหากไม่มีบทบาทของหญิงแกร่งแห่งมณีปุระ กระบวนการพัฒนาสังคม โดยเฉพาะการจัดการความขัดแย้งต่างๆ ทั้งหมดย่อมไม่อาจเกิดขึ้นได้ในรัฐมณีปุระ ด้วยเหตุประชากรกลุ่มใหญ่ของรัฐมณีปุระเป็นชาวเมเต บทบาทนี้จึงขอเสนอบทบาท และหน้าที่ของผู้หญิงเมเตเป็นหลัก

ผู้หญิงเมเตแห่งมณีปุระ

ผู้หญิง ไม่ว่าในสังคมใดย่อมมีส่วนในการสืบสานและส่งต่อวัฒนธรรมจากรุ่นสู่รุ่น ผู้หญิงเมเตแห่งมณีปุระก็เช่นกัน ผู้หญิงทำหน้าที่เชื่อมความสัมพันธ์กับครอบครัวอื่นๆ ในสังคม ทำหน้าที่รักษาสถาณภาพของครอบครัว รับผิดชอบงานบ้าน และมีส่วนร่วมในงานสังคมของชุมชนรวมถึงการร่วมในสมาคมเมรา ปายปัส เพื่อปกป้องสิทธิมนุษยชนของชาวมณีปุระ (จะกล่าวในลำดับต่อไป)

ลักษณะของสตรีเมเตคือ “เป็นคนขยันซึ่งตรงข้ามกับผู้ชายที่ขี้เกียจ ผู้หญิงทำงานทุกอย่าง ยกเว้นงานหนักๆ และเป็นผู้ที่ดูแลครอบครัว การติดต่อค้าขาย รวมถึง

การขายของในตลาด นอกจากนี้ยังทำงานบ้าน ทอผ้า ปั่นฝ้าย เป็นการยากที่จะหาสตรีใดในอินเดียที่ขยันไปกว่าผู้หญิงมณีปุร (E. W. Dun 1957 อ้างใน Kipgen 2010: 23) นางกริมวูดกล่าวว่า “ชาวมณีปุรไม่ได้ห้ามผู้หญิงพูดเหมือนที่อื่นๆ ในอินเดีย และผู้หญิงได้รับการสอนจึงทำให้ฉลาดขึ้น” (Grimwood 1975 อ้างใน Kipgen 2010: 23)

ยุคก่อนการนับถือฮินดู

ก่อนที่จะมานับถือฮินดู ชาวเมเตมีอาณาจักรของตนที่ปกครองโดยกษัตริย์ประชาชนนับถือเทพชื่อสะนามะฮี (Sanamahi) ในยุคนั้นแม้ว่าจะเป็นระบบผู้ชายเป็นใหญ่ แต่ผู้หญิงมีสถานภาพเท่าผู้ชาย ในปี ค.ศ. 1715 ในยุคกษัตริย์กาภิรม นีวาซ (Garib Niwaz) อาณาจักรมณีปุรมีศาลที่อยู่เหนือกษัตริย์สี่ศาล ได้แก่ 1) ศาลที่เกี่ยวกับศาสนา 2) ศาลที่เกี่ยวกับเรื่องทางโลก 3) ศาลสำหรับผู้หญิงเรียกว่า ‘ปะชา/ปะยา ลอย ชัง’ (pacha/paja loishang) 4) ศาลทหาร (Singh 1978 อ้างโดย Tineshowri Devi 2013: 61) จะเห็นว่าเมื่อมีกรณีเกี่ยวกับผู้หญิงรวมถึงปัญหาครอบครัวเกิดขึ้นจะถูกพิจารณาในศาลมหารานี โดยมีผู้พิพากษาเป็นผู้หญิงตัดสินคดี ยกเว้นในกรณีที่ไม่สามารถตัดสินความได้ กษัตริย์จะเป็นผู้ตัดสิน

สังคมยุคเมเตตอนต้น คำนำนาน้ำชื่อผู้หญิงหมายถึงสายตระกูล ตามด้วยนามสกุลหรือเชื้อสาย ผู้หญิง เมเตเมื่อแต่งงานแล้วยังคงนามสกุลของตนไว้ เช่น น.ส.นาวเร็ม รานี เดวี (Naorem: นามสกุลผู้หญิง, Rani Devi: ชื่อผู้หญิง+เจ้าหญิง) แต่งงานกับนายอีรม ชันตา ซิงห์ (Irom: นามสกุลผู้ชาย Shanta Singh: ชื่อผู้ชาย) หลังการแต่งงานชื่อของผู้หญิงเปลี่ยนเป็น นาวเร็ม นิงโกล อีรม งบี รานี เดวี (Naorem : นามสกุลผู้หญิง + Ningol : ผู้หญิง + Irom: นามสกุลผู้ชาย+ Ongbi: แต่งงานกับ + Rani Davi: ชื่อ + เจ้าหญิง) ในปัจจุบัน สถานภาพผู้หญิงที่เปลี่ยนไปภายใต้ชนบฮินดู ผู้หญิงที่แต่งงานแล้วใช้นามสกุลสามีขึ้นก่อน และต่อท้ายด้วยนามสกุลของตน เรียกสั้นๆ ว่า อีรม งบี นาวเร็ม เนื่องจากในภาษามณีปุรไม่มีคำนำหน้าเพื่อบอกสถานภาพผู้หญิง ดังนั้นคำว่า ‘งบี’ เป็นคำบอกสถานภาพสมรสของผู้หญิง แต่ในปัจจุบันนี้ ผู้หญิงสมัยใหม่ที่แต่งงานแล้วบางคนอาจไม่ใช้คำว่างบีในชื่อก็ได้

ในอดีตเนื่องจากอาณาจักรมณีปุรมีสงครามบ่อย ดังนั้นเพื่อปกป้องอาณาจักรจากผู้รุกรานและรักษาเขตแดน เมื่อสามีไปรบและเสียชีวิตในสนามรบหรือถูกจับ ผู้หญิงจึงต้องทำหน้าที่แทนสามีด้วยการทำงาน และเลี้ยงลูก ดังนั้น ในสมัยก่อนมีผู้หญิงเป็นหัวหน้าครอบครัวด้วยสถานการณ์เช่นนี้เป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ ในปี 1800 เป็นต้นมา มณีปุรมีระบบเกณฑ์แรงงานของชายที่มีอายุระหว่าง 17-60 ปีเพื่อไปทำงานรับใช้รัฐโดยไม่ได้รับค่าตอบแทนในช่วงเวลาหนึ่ง เรียก ‘ลัลลูป กาบา’ (Lallup kaba)

ดังนั้น ผู้หญิงจึงทำหน้าที่ค้าขายเพื่อดูแลครอบครัวในช่วงเวลานั้น ในที่สุดการค้าจึงตกอยู่ในมือผู้หญิง (Mukherj, 2010: ออนไลน์) นี่จึงเป็นที่มาว่าทำไมผู้หญิงมณีปุระจึงออกมาทำงานหาเงินด้วยการค้าขายในตลาดต่างๆ ซึ่งเป็นอัตลักษณ์ที่โดดเด่นที่สุดในแผ่นดินการต่อสู้ที่สังคมชายเป็นใหญ่

ระหว่างปี ค.ศ. 1592-1652 ในสมัย เมดิงู เซ็นบี คาเกมบา (Meidingu Senbi Khagemba) มีการสร้างตลาดขึ้นมากมายเรียกว่า อีมา เคเทล 'ตลาดของแม่' (Ima Keithel) ผู้หญิงจากที่ต่างๆ มาที่ตลาดนี้ พร้อมทั้งมีการผลิตสินค้าสำคัญๆ เพื่อค้าขายที่ตลาดเหล่านี้ ตลาดกับผู้หญิงมณีปุระไม่เพียงแต่มีบทบาททางด้านเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ยังมีบทบาททางการเมืองด้วย นอกจากนี้ยังมีการสร้างตลาดสำหรับชนเผ่าชาวเขาเพื่อให้เป็นที่ค้าขาย เรียกว่า ฮาว เกเทล (Hao Keitel) ที่เมืองหลวงอิมพัลด้วย ตลาดที่สำคัญที่สุดคือ ควาอีระมันด์ บาซาร์ (Khwairamand Bazar) หรือ สะนา เกเทล (Sana Keitel) ถือเป็นตลาดผู้หญิงแห่งเดียวในภาคตะวันออกเฉียงเหนืออินเดียที่มีชื่อเสียง นอกจากเป็นตลาดที่มีผู้ชายเป็นผู้หญิงล้วนแล้ว ยังเป็นหนึ่งในสถานที่ท่องเที่ยว และเป็นที่ยอดนิยมของทุกชนิตของรัฐบาลมณีปุระ

ยุคฮินดู

ต้นศตวรรษที่ 18 ในปี ค.ศ. 1709-1748 ยุคกษัตริย์การิบ นิวาซ (Gharib Niwaz) รัชกาลฮินดู นิกายไวษณพ เข้าไปและประยุกต์ให้เข้ากับวิถีของเมเตซึ่งยอมรับนับถือกันอย่างกว้างขวาง กษัตริย์องค์นี้ให้ทำลายรูปเคารพเทพสะนามาฮีของชาวเมเต ระบบเทพท้องถิ่นและพิธีกรรม รวมถึงหนังสือวรรณกรรมพื้นเมืองต่างๆ และให้แทนที่ด้วยพิธีกรรมของฮินดูซึ่งส่งผลกระทบทั้งทางตรง และทางอ้อมต่อสถานะผู้หญิงมณีปุระ อาทิ

การแต่งงาน

ระบบการแต่งงานของชาวเมเตมีมา 300-400 ปีก่อนคริสต์ศักราช ที่เรียกว่า 'ลูฮองบา' (Luhongba) โดยทำพิธีกรรมอย่างเป็นทางการที่บ้านเจ้าสาวด้วยการบูชาบรรพบุรุษ เทพเจ้าท้องถิ่นต่างๆ และเทพ สะนามาฮี คู่บ่าวสาวได้รับการอวยพรผ่านพิธีกรรม มีพิธีส่งตัวลูกสาว เรียกว่า กันยา ทาน ปิบา (kainya dhan piba) ซึ่งผู้ชาย (พ่อ ลุง พี่ชาย และญาติผู้ชาย) เท่านั้นที่ประกอบพิธีนี้ ญาติผู้หญิงไม่ได้รับอนุญาตให้ประกอบพิธี ในสังคมเมเต ผู้หญิงอยู่เบื้องหลังในทุกๆ พิธีกรรมที่ทำในที่สาธารณะเช่นงานแต่งงาน การจัดงานเลี้ยงที่บ้าน หรือแม้แต่ในงานศพ

ต่อมาได้ผสมผสานไปกับศาสนาฮินดู ครอบครัวเมเตเป็นระบบผู้ชายเป็นใหญ่ คู่แต่งงานใหม่มีภักอยู่กับครอบครัวเจ้าบ่าว ตามชนบแล้ว ลูกชายเท่านั้นที่สืบทอดสมบัติของพ่อแม่ได้ เมื่อแต่งงาน ลูกสาวจะได้รับสินทรัพย์ในชื่อว่า อุนโปต (awunpot) หมายถึง 'ของขวัญที่ให้เมื่อแต่งงาน' ลูกสาวที่ไม่แต่งงานหรือหย่าได้รับการแบ่งที่ดินเพื่อสร้างบ้านอยู่ ความสัมพันธ์ที่ต้องระวังคือ พี่เขยกับเจ้าสาว ดังนั้นเจ้าสาวจึงไม่ควรพูดหรือเรียกพี่เขยตรง ๆ และไม่ควรแตะต้องตัวแม้จะโดยบังเอิญก็ตาม การปฏิบัตินี้แสดงให้เห็นถึงการแบ่งแยกและกดดันเจ้าสาว

ในวันแต่งงาน เจ้าบ่าวรับประทานก่อนเจ้าสาว ส่วนเจ้าสาวต้องรับประทานส่วนที่เหลือในจานของเจ้าบ่าว จะเห็นว่าเป็นการแบ่งแยก และกดทับทางเพศอย่างชัดเจน

ในฐานะลูกสะใภ้หรือ 'มู' (mou) ต้องตื่นแต่เช้าเพื่อทำงานบ้านสำหรับทุกคนในครอบครัวไม่ว่าเธอจะทำได้หรือไม่ก็ตาม ซึ่งถือเป็นการกดทับหรือการใช้ความรุนแรงในครอบครัวอีกแบบหนึ่ง มูหรือลูกสะใภ้จะมีสถานภาพทางสังคมในที่ทำงานอย่างไรไม่สำคัญ แต่ในฐานะมู เธอก็ต้องทำงานบ้านทุกอย่างแม้จะเหนื่อยมาจากการช่วยทำงานหาเงินนอกบ้านให้ครอบครัวแล้วก็ตาม มิเช่นนั้นจะถูกแม่สามีตำหนิ หรือนินทาลูกสะใภ้ให้เพื่อนบ้าน ญาติพี่น้องฟัง จนในบางครั้งถูกทำร้ายร่างกายก็มี ซึ่งเธอก็ต้องอดทนทำหน้าที่ต่อไป

ภรรยาไม่ได้รับอนุญาตให้แบ่งอาหารกับสามี และไม่ให้ทานอาหารกับสามี ในขณะที่เดียวกันสามีไม่สามารถทานอาหารที่เหลือของภรรยาได้ในช่วงที่ภรรยามีประจำเดือนไม่ได้รับอนุญาตให้เข้าครัว เตรียมอาหาร หรือจับภาชนะใดๆ แม้กระทั่งอาหารของสามี ห้ามทำพิธีบูชา ถ้าภรรยาทำกิจกรรมเหล่านี้ถือว่าทำให้เสื่อมความศักดิ์สิทธิ์ แนวคิดเรื่องความบริสุทธิ์-ไม่บริสุทธิ์เป็นแนวคิดจากฮินดู หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง 'พวกเธอต้องไม่ได้' (untouchable) แฝงอยู่ในสังคมเมเตอีกรูปหนึ่ง นอกจากนี้ยังมีความคิดว่าการเป็นผู้ชายต้องไม่สะสมผ้าที่ทำผ้าถุง (phanek) ของผู้หญิงซึ่งแสดงให้เห็นถึงการกีดกันทางเพศของผู้ชาย ถ้าผู้หญิงละเมิดกฎเกณฑ์ต่างๆ จะถูกตราหน้าว่าเป็นผู้ทำให้สามีโชคไม่ดี

การให้กำเนิดบุตร

แนวคิดเรื่องของความบริสุทธิ์-ไม่บริสุทธิ์ ที่มีต่อผู้หญิงเห็นได้ชัดเจนในการให้กำเนิดบุตร ถ้าเด็กเกิดในบ้าน แทนที่จะแจ้งข่าวดีเรื่องการเกิด กลับแจ้งข่าวไปทุกตระกูลว่าบ้านนี้ไม่บริสุทธิ์แล้ว (yum mangpa) ดังนั้นบางตระกูลจะงดการบูชาถึง 12 วัน เมื่อเด็กเกิดแล้ว แม่จะไม่ได้รับอนุญาตให้เข้าครัวและห้องอื่น ๆ ของบ้านเป็นเวลา 45 วัน

แม่สามารถให้นมลูกได้ถึง 6 เดือน หากเป็นลูกสาวการบ่อนอาหารมือแรกๆที่เรียกว่า ชัก-อุมบา (chak-umba) ทำหลังจากที่เด็กอายุได้ 3 เดือน ส่วนเด็กชายทำเมื่ออายุได้ 5 เดือนจะเห็นได้ชัดว่าเด็กหญิงจะไม่ได้รับการดูแลอย่างเท่าเทียมกับเด็กชายตามกฎหมายเกณฑ์ของสังคม ในสังคมเมเต การมีลูกชายเป็นสิ่งที่ปรารถนาของครอบครัว หากแม่มีลูกสาวแล้วถึงสองคน ครอบครัวและญาติๆ จะกดดันให้มีลูกชายต่อไป

วัยรุ่น

เด็กชายและเด็กหญิง เข้าสู่พิธีเพื่อเปลี่ยนผ่านจากวัยเด็กเข้าสู่วัยรุ่น สำหรับเด็กชายมีพิธี โนกุน ทังบา หรือ โลกุน ทังบา (Nokun thangba/Lokun thangba) คือการสวมด้ายศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งเป็นทั้งขนบจารีตและเป็นพิธีทางศาสนาที่เด็กชายทุกคนต้องผ่านพิธีนี้โดยมีพราหมณ์เป็นผู้ประกอบพิธี พิธีนี้เรียกอีกอย่างหนึ่งว่าลายมิง ลูบา (Laiming Louba) คือการตั้งชื่อตามเทพเจ้า หลังจากพิธีนี้ ตามจารีตเด็กชายต้องประพฤติตามกฎสำหรับผู้ชายที่พึงปฏิบัติในสังคม

สำหรับเด็กหญิง เมื่อถึงวัยที่จะมีประจำเดือน ก่อนที่จะมีประจำเดือน แม่จะพาลูกสาวไปวัด หรือทำพิธีบูชาที่บ้านเพื่อสุขภาพและการเจริญพันธุ์ ภายหลังพิธี เด็กหญิงต้องปฏิบัติตามกฎสำหรับผู้หญิงในสังคม ในช่วงที่ผู้หญิงมีประจำเดือนจะไม่ได้อนุญาตให้ทำพิธีบูชาและเข้าครัว

การที่สตรีมีการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายแทนที่จะถูกมองว่าเป็นเรื่องของการมีวุฒิภาวะกลับมองว่าเป็นความไม่บริสุทธิ์ ดังนั้นเด็กหญิงจึงมีสถานะเป็นรองหรือด้อยกว่าในสังคมมณีปุร

การตาย

ก่อนปี ค.ศ. 1724 ในรัชสมัยกษัตริย์การิบ นิวาซ ชาวเมเตมีพิธีฝังศพผู้ตาย แต่เมื่อนับถือศาสนาฮินดู ชาวเมเตเริ่มเผาศพแทน ถ้าพ่อแม่เสียชีวิต ผู้หญิงไม่ได้รับอนุญาตให้เป็นผู้จุดไฟเผาศพ เพราะถ้าทำเช่นนั้น ทั้งตระกูลจะถูกประกาศว่าไม่บริสุทธิ์จนกว่าจะทำความสะอาดบ้านด้วยพิธีบูชาอันศักดิ์สิทธิ์

หลังเผาศพ มีพิธีกรรมสองพิธีที่สำคัญ ดังนี้

พิธีที่ทำภายหลังงานศพหกวัน เรียกว่า อัสตี (Asti) ตามด้วย พิธีที่ทำเมื่อครบสิบสองวัน เรียกว่า ยุมเซงบา (Yumsengba) คือการทำความสะอาดบ้านและทำพิธีบูชาอันศักดิ์สิทธิ์โดยพราหมณ์ หลังวันที่ สิบสาม (สำหรับผู้สูงอายุ) ประกอบพิธีโสรัต (Sorat) โดยผู้หญิงมีบทบาทสำคัญที่แสดงความเจ็บปวดและโศกเศร้า

ต่อผู้ที่จากไป ญาติทั้งใกล้และไกลจะมาเยี่ยมครอบครัวผู้วายชนม์ ผู้หญิงในบ้านร่วมโศกเศร้ากับแขกที่มาเยี่ยมตลอด 13 วันจนกว่าพิธี โสรัศจะเสร็จ

ในระหว่างพิธีอัฐิถึงพิธีโสรัศ จะมีการทำพิธีบูชาซึ่งญาติทั้งหมดจะโปรยดอกไม้และวางเงินต่อหน้าภาพของผู้วายชนม์ พิธีนี้ผู้ชายเริ่มก่อนจนหมดแล้วจึงตามด้วยผู้หญิง ปิดท้ายด้วยหญิงผู้สูงอายุ วัฒนธรรมดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความไม่เท่าเทียมระหว่างหญิง-ชาย และระหว่างหญิงต่างวัย ยิ่งสูงอายวยิ่งมีสถานะถดถอยลงไป

การแต่งกาย

เชื่อกันว่า การแต่งกายของชายมณีปุรเป็นแบบเดียวกับที่กษัตริย์มณีปุรทรงสวมใส่ตอนเสด็จขึ้นครองราชย์ ส่วนผู้หญิงนุ่งผ้าชิ้นสีอ่อนสลัลายขวางสีเข้มตลอดผืน เรียกว่า ผะเนก มะเย็ก นายบี (phanek mayek naibi) ซึ่งราชินีทรงสวมใส่ในวันที่กษัตริย์ทรงครองราชย์ ผู้หญิงเมเตสวมผ้าชิ้นนี้ตั้งแต่เดือนตุลาคม 1779 เป็นต้นมา

แต่ในปัจจุบัน ผู้หญิงมณีปุรรุ่นใหม่สวมเสื้อเชิร์ต กางเกงยีนส์ สำหรับและซัลวา กามีช (เสื้อตัวยาวกางเกงขาสั้น มีผ้าคลุมพาดไหล่) ส่วนชายก็สวมเสื้อเชิร์ตและกางเกง นักเรียนไม่ได้รับอนุญาตให้สวมกระโปรง ดังนั้นผู้หญิงจึงสวมผ้าถุงแทน ส่วนเครื่องประดับนิยมสวมใส่ในเทศกาล และในงานทางศาสนา เช่น เทศกาลลายฮาราวบา (Lai Haraoba) จะเห็นว่าผู้หญิงมีบทบาทในการช่วยอนุรักษ์วัฒนธรรมให้ดำรงอยู่ ในขณะเดียวกันวัฒนธรรมนี้แสดงถึงสถานะที่แตกต่างกันของสตรีในสังคมด้วย (Dev M. Tineshowri, 2016: Online)

สภาวะการเกิดความขัดแย้งในรัฐมณีปุร

รัฐมณีปุร ประกอบด้วยชนกลุ่มใหญ่สองกลุ่มได้แก่ กลุ่มชนเผ่าที่อยู่ตามภูเขามีจำนวน 90% ของประชากร และกลุ่มเมเต (มณีปุร) มีจำนวน 10% ของประชากร ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในรัฐมณีปุรแบ่งได้เป็นสองประเภท ได้แก่

ความขัดแย้งภายใน

เป็นความขัดแย้งภายในชุมชน และระหว่างชุมชน ในช่วงอาณานิคม ชุมชนที่อยู่ตามภูเขามีสอง กลุ่มใหญ่ๆ คือ นากา (Naga) และกูกี (Kuki) ที่ครอบครองผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ และการเมือง แต่ภายหลังที่อินเดียได้รับเอกราช และได้รับการแบ่งเป็นรัฐแล้ว มีกลุ่มเมเต (Meitei) เข้ามาปกครองในพื้นที่ราบตามเชิงเขา เพื่อเข้ามาเคลื่อนไหวเรื่องสำคัญสองประการ คือ

1) การฟื้นฟูศาสนาดั้งเดิม สะนามาอี ตัวเขียนเมเต รวมถึง ขนบจารีตและวัฒนธรรมเมเต

2) การเคลื่อนไหวเพื่อฟื้นฟูสถานะก่อนเป็นรัฐมณีปุระ (เป็นรัฐหนึ่งของอินเดียในปี 1972) ซึ่งทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ลุกขึ้นมาปกป้องอัตลักษณ์ อำนาจทางการเมือง เศรษฐกิจ และสิทธิทางวัฒนธรรมของชุมชนตน ส่งผลกระทบท่อให้เกิดกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบหลายกลุ่ม เกิดความไม่เป็นหนึ่งเดียวกัน ต่างกลุ่มต่างต่อสู้เพื่อประโยชน์ของกลุ่มตน บางกลุ่ม เช่น เมเตก็ต่อสู้เพื่ออธิปไตย บางกลุ่มก็เจรจากับรัฐบาลเพื่อขอแยกเป็นรัฐอิสระ หรือเป็นเขตปกครองตนเอง เช่น กลุ่มนากา และกูกิ เป็นต้น กลุ่มเล็กๆ ก็พยายามต่อสู้เพื่อความอยู่รอดของตน ข้อมูลตั้งแต่ปี ค.ศ. 1992-2001 แสดงให้เห็นว่ามีผู้เสียชีวิตไปแล้วประมาณ 41,500 คนจากความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในรัฐมณีปุระ (Singha, 2013: 184)

ความขัดแย้งระหว่างรัฐ และสังคม

เป็นความขัดแย้งระหว่างกลุ่มที่ติดอาวุธกับรัฐ (รวมทั้งรัฐบาลกลาง และรัฐบาลท้องถิ่น) จนทำให้รัฐมณีปุระต้องประกาศเป็น “พื้นที่ถูกรบกวน” (disturbed area) ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1980 และส่งผลให้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติในการใช้กำลังพิเศษ (Armed Forces/Special Powers) ของปี 1958 ซึ่งส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของชาวมณีปุระ ไม่ทางตรงก็ทางอ้อมเพราะมีการใช้อำนาจพิเศษโดยเจ้าหน้าที่รัฐในทางมิชอบ และมีคดีที่มีผู้สูญหายเป็นจำนวนมาก พอจะอนุมานว่าชาวมณีปุระเสียชีวิตไปราว 34% ของผู้ที่เสียชีวิตในภาคตะวันออกเฉียงเหนืออินเดียเนื่องมาจากความรุนแรงที่เกิดขึ้นในช่วงสิบปีที่ผ่านมา (2001-2011) (Singha 2013: 185) ผู้ได้รับผลกระทบส่วนใหญ่คือ เด็กและสตรี

กระบวนการเคลื่อนไหวของผู้หญิงมณีปุระ

ผู้หญิงมณีปุระมีส่วนร่วมในพื้นที่สาธารณะมาแต่ครั้งโบราณ อย่างไรก็ตาม แม้ว่าความเป็นอินดูจะลดบทบาทสตรีลงไปมาก แต่ในยามที่สังคมได้รับผลกระทบจากความไม่เป็นธรรม ผู้หญิงมณีปุระจะเป็นผู้นำการเคลื่อนไหวต่างๆ กันเอง ได้แก่

ทางการเมือง

มีเหตุการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้น หลายครั้งตั้งแต่อดีตมาจนปัจจุบัน ที่ผู้หญิงมณีปุระเข้าไปมีส่วนในการเรียกร้องอย่างสันติ จนนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในเรื่องการบริหาร และการปกครองรัฐ ได้แก่

1) ครั้งที่ 1 ในปี 1904 เกิดการต่อต้านของผู้หญิงเรียกว่า นูปี ลาน (Nupi Lan) ซึ่งในขณะนั้น รัฐมณีปุรมีสถานะเป็นเจ้าครองนครรัฐ (Princely state) โดยมีกษัตริย์ปกครองแต่อยู่ภายใต้อาณัติอังกฤษ เมื่อเจ้าอาณานิคมอังกฤษต้องการรื้อฟื้นการเกณฑ์ผู้ชายอายุ 17-60 ปีไปใช้แรงงานฟรีสิบวันจากจำนวนสี่สิบวัน (ซึ่งรัฐบาลอินเดียได้ยกเลิกไปแล้วในปี 1892) กลับมาบังคับใช้อีกด้วยการเกณฑ์ชายชาวมณีปุร ให้ไปตัดไม้สักในพม่าเพื่อมาสร้างบ้านพักให้ผู้ปกครองที่ถูกไฟไหม้ ผู้หญิงมณีปุรเห็นว่าไม่ยุติธรรมจึงปลุกระดมสตรีประมาณ 5,000 คนรวมตัวลุกขึ้นต่อต้านการออกคำสั่งของผู้ปกครองอังกฤษ แม้ว่าผู้ปกครองอังกฤษจะระงับการต่อต้านนี้ได้ แต่กลุ่มสตรีสามารถเรียกร้องให้ยกเลิกการบังคับนี้ได้สำเร็จ

2) ครั้งที่ 2 เกิดขึ้นในปี 1939 เมื่อพ่อค้ามารวารีซึ่งเป็นผู้นำเข้าสินค้าต่างๆ จากอังกฤษเข้ามาขายที่มณีปุร การผูกขาดของพ่อค้ามารวารีและการนำเข้าสินค้าจากอังกฤษส่งผลกระทบต่อสินค้าพื้นเมือง มาก และยิ่งไปกว่านั้น พ่อค้ามารวารีได้รับการสนับสนุนจากผู้ปกครองอังกฤษให้ส่งออกข้าวจากรัฐ มณีปุรเป็นจำนวนมากจนก่อให้เกิดภาวะอดอยาก บรรดาผู้หญิงมณีปุรรวมทั้งแม่ค้าตลาดควาอีรัมบันด์ บาซาร์ (Khwaairamban bazaar) ทั้งหมดหยุดการค้าขายออกมารวมตัวกันเพื่อประท้วงการส่งออกข้าว เกิดการยิงต่อสู้จากทหารของผู้ปกครองอังกฤษทำให้สตรีได้รับบาดเจ็บจำนวนหนึ่ง จนในที่สุดผู้ปกครองอังกฤษรวมถึงมหาราชาท้องยามยกเลิกนโยบายส่งออกข้าวดังกล่าว การต่อต้านครั้งนี้พัฒนาไปสู่การปฏิรูปธรรมเนียมการปกครองและการบริหารงานของรัฐมณีปุรในเวลาต่อมา (Kamei 2015, online)

3) ในปี 1970 เหล่าสตรีรวมตัวกันประท้วงเพื่อต่อต้านยาเสพติดและแอลกอฮอล์ที่ทะลักเข้ามาในมณีปุรซึ่งทำให้เด็กหนุ่มๆ และผู้ชายจำนวนมากติดสิ่งเสพติดเหล่านี้ก่อให้เกิดคดีต่างๆ สร้างความวุ่นวายให้เกิดขึ้นในสังคม ผู้หญิงถูกทำร้ายร่างกายในรูปแบบต่างๆ ในอดีตผู้หญิงเมเตเคยมีบทบาทในการควบคุมสังคม ดังนั้นเหล่าสตรีจึงรวมตัวกันเผ่าระวัง และควบคุมในเขตพื้นที่ของตนเพื่อป้องกันไม่ให้คนเมาก่อปัญหา หากพบคนเมา กลุ่มผู้หญิงจะรุมตีและประจานในที่สาธารณะ ผลคือกลุ่มสตรีสามารถรวบรวมเหล่าจากผู้จำหน่ายและทำลายในที่สาธารณะได้ เรียกวีรกรรมครั้งนี้ว่า นิชา บันดีส (Nisha Bandis) ส่งผลให้รัฐมณีปุรประกาศเป็นรัฐปลอดสุรา แต่ในความเป็นจริงแล้วสุรายังคงเป็นส่วนหนึ่งของสังคมมณีปุรออยู่

4) ในเดือนพฤษภาคม 1980 ตำรวจถูกฆ่าตายในค่าย จึงเกิดการไล่ล่ากลุ่มผู้ก่อความไม่สงบในหมู่บ้าน นำไปสู่ความวุ่นวายจนทำให้รัฐมณีปุรต้องประกาศภาวะฉุกเฉิน และใช้กองกำลังพิเศษมาปราบปราม ในเดือนธันวาคมปีเดียวกันอ็อบม ซาห์ (Ibom Shah) ถูกกองทัพจับตัวไปในฐานะผู้ต้องสงสัยว่าเป็นพวกผู้ก่อความไม่สงบ เหล่าสตรีจึงรวมตัวกันในตอนกลางคืนถือคบไฟไปสถานที่ตำรวจเพื่อขอให้ปล่อยตัวอ็อบมออกมา ซึ่งการเดินขบวนครั้งนี้ได้รับการขนานนามว่า เมรา ปายบีส (Meira Paibis) หรือ 'สตรีผู้ถือคบไฟ' ในปี 1980 เหล่าสตรีกลุ่มนี้จึงตั้งสมาคมขึ้นมาเรียกว่า 'สมาคมเพื่อการปฏิรูปและการพัฒนาผู้หญิงแห่งมณีปุร' (the All Manipur Women's Reformation and Development Samaj) รู้จักกันในอีกชื่อหนึ่งว่า นูปี สมาช (Nupi Samaj) ขึ้น นำโดยอึมา โซบี (Ima Chobi) (Mukherji, 2010: ออนไลน์)

ปัจจุบันนี้ เมรา ปายบีสดำเนินการอย่างเป็นระบบมากขึ้น ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น 3 ระดับ ได้แก่ รัฐ อำเภอ และชุมชน โดยมีองค์ประกอบของคณะกรรมการได้แก่ ประธาน เลขาธิการ เภรณญิก และที่ปรึกษา สตรีเมเตทุกคนจะเป็นเมรา ปายบีสในยามวิกฤต มีการพัฒนาการสื่อสารและการเคลื่อนไหวในหมู่เมรา ปายบีส เช่น ในระหว่างมีการปฏิบัติการจากฝ่ายทหาร กลุ่มเมรา ปายบีสจะใช้ก้อนหินดีเอสไอไฟฟ้าเพื่อส่งสัญญาณให้ผู้หญิงออกมารวมตัวกันเพื่อเป็นโล่ป้องกันไม่ให้ทหารเข้าไปค้นในบ้านดังปรากฏในเหตุการณ์ปี 1980 ที่ทหารใช้อำนาจพิเศษในการปราบปรามอย่างหนักซึ่งส่งผลต่อการละเมิดสิทธิมนุษยชน

ปัจจุบันมีเมรา ปายบีส ระดับรัฐ 4 องค์กร ได้แก่

- 1) สมาคมเพื่อการปฏิรูปและการพัฒนาผู้หญิงแห่งมณีปุร
- 2) โปยเรย เลยมาโร (Poirei Leimaro)
- 3) กังละเมย (Kanglamei) ก่อตั้งโดยอึมา เลริก (Ima Leirik)
- 4) มีโคล (Meekhol) ก่อตั้งโดยอึมา จะนะกี (Ima Janaki) (Mukherji, 2010: Online)

ทั้ง 4 องค์กร มีนายกสมาคมที่มาจากการเลือกตั้ง สตรีที่เป็นนายกฯ ล้วนมีบุคลิกเข้มแข็ง กล้าหาญ มีประสบการณ์ทางการเมือง และเป็นนักกิจกรรม โครงสร้างของเมรา ปายบีส เป็นโครงสร้างหลวมๆ ไม่มีที่ทำการถาวร แต่มีความเข้มแข็ง เมื่อมีวิกฤตเหล่าสมาชิกเมรา ปายบีสจะรวมตัวกันในระดับชุมชน ซึ่งมีทั้งที่เกิดเองตามธรรมชาติ และที่มีการลงทะเบียน เรื่องที่เมรา ปายบีสในระดับชุมชนเข้าไปเกี่ยวข้อง อาทิ การทะเลาะเบาะแว้งของเพื่อนบ้าน การลักทรัพย์ การชู้กรรโชก การนอกใจกันของภรรยา-สามี เป็นต้น เมื่อเกิดความไม่ยุติธรรม

ในระดับรัฐ กลุ่มที่รวมตัวกันในระดับชุมชนจะไปรวมกับกลุ่มที่รวมตัวในระดับรัฐ เพื่อที่จะประท้วงด้วยการไม่ใช้ความรุนแรง หรือที่เรียกว่า ทาร์นะ (dharna)

ในทางการเมือง สตรีที่เป็นผู้นำของเรา ปายบีส์มีความมุ่งมั่นที่ตรงกันคือเพื่อสร้างความเป็นหนึ่งเดียวของรัฐมณีปุร ตั้งแต่ปี 1952 เป็นต้นมา ผู้หญิงมณีปุรมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมืองของรัฐในฐานะผู้มีสิทธิออกเสียง และผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งทั้งในระดับรัฐสภา จนถึงระดับวิทยาลัย ในระดับสภายังมีจำนวนสตรีที่ได้รับเลือกไม่มาก แต่ในระดับเทศบาล และปฏยาจัต (คณะกรรมการระดับหมู่บ้าน) จะมีสตรีได้รับเลือกเข้าไปทำหน้าที่มากขึ้น อย่างไรก็ตาม การที่ผู้หญิงได้รับการศึกษาน้อย และถูกเลี้ยงดูมาจากครอบครัวที่ชายเป็นใหญ่จึงคุ้นชินกับสภาพที่ถูกกดทับ ต้องเชื่อฟัง และทำตามกฎเกณฑ์ต่างๆ ทำให้ไม่สามารถที่จะเป็นผู้ที่จะต่อสู้ เรียกร้อง หรือต่อรองใดๆ กับกรรมการผู้ชายได้ ด้วยเหตุนี้ บทบาททางการเมืองของสตรีมักเป็นเสียงเงียบมากกว่า แต่สตรีเหล่านี้กลับมีความเข้มแข็งในทางสังคม ด้วยกลุ่มพลังผู้หญิงเอง ดังนั้นเพื่อให้เกิดการพัฒนาความเท่าเทียมกันระหว่างชาย-หญิง เครือข่ายทางสังคมของสตรีจะต้องถูกทำให้เข้มแข็ง และควรสนับสนุนให้ผู้หญิงมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ตั้งแต่ในระดับครอบครัวขึ้นมาจนถึงสังคมในวงกว้าง (Kipgen, 2010: 33-38)

5) ในปี 2004 ทังยัม มาโนราม (Thangjam Manorama) สตรีอายุ 32 ปีถูกทหารพรานของกองกำลังอัสสัม ไรเฟิล (Assam Rifle) ที่ปฏิบัติการรักษาความมั่นคงในรัฐมณีปุร ตั้งแต่ได้รับเอกราชจากอังกฤษจับตัวไปและในเวลาต่อมาพบศพของเธอห่างจากที่พักไป 4 กิโลเมตร ร่างเธอเต็มไปด้วยกระสุนโดยเฉพาะที่อวัยวะเพศสร้างความโกรธแค้นและสะเทือนใจให้กับประชาชน โดยเฉพาะเหล่าสตรีที่เห็นถึงความไม่ยุติธรรม ผู้หญิงมณีปุรเมรา ปายบีส์ รวมตัวกันไม่น้อยกว่าหนึ่งร้อยคน เพื่อประท้วงภายใน 48 ชั่วโมง และมีจำนวน 40 คนที่เปลี่ยนกายถือป้ายประท้วงด้วยข้อความว่า “กองทัพอินเดียจงฆ่าพวกเรา” “กองทัพอินเดียจงมาเอาเนื้อของเราไป” พร้อมทั้งตะโกนที่ประตู่หน้ากองทัพอัสสัม ไรเฟิล “กองทัพอินเดียมาฆ่าพวกเรา ยิ่งเรา ฆ่าเรา เราทั้งหมดเป็นแม่ของมาโนราม” การเปลี่ยนกายเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงให้เห็นถึงความหมดหวัง สิ้นหวัง และไร้ทางต่อสู้ของบรรดาผู้หญิงมณีปุร ในขณะที่เดียวกันเป็นสัญญาณที่ต้องการส่งสัญญาณให้ทหารที่เป็นชายทั้งหลายรู้ว่าเขาได้ทำร้ายจุดที่ทำให้กำเนิดมนุษย์ที่มาจากเพศแม่เหล่านี้ การประท้วงในครั้งนี้เป็นการเขย่าความรู้สึกของชาวโลกได้อย่างมีพลัง อีมา งานบี (Ima Nganbi) ให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์ว่า “พวกเธอไม่สามารถจะทนนิ่งเฉยอยู่ได้ จะมีชีวิตอยู่ไปเพื่ออะไรหากต้องมีชีวิตอยู่โดยไม่มีศักดิ์ศรี” จากเหตุการณ์ดังกล่าว รัฐบาลกลาง

สั่งให้ถอนการปฏิบัติการของกองกำลังออกจากเขตเทศบาลเมืองและให้มีคณะกรรมการกำกับดูแลการปฏิบัติการอย่างใกล้ชิด นอกจากนี้ให้ย้ายกองทัพอัสสัม ไรเฟิลตั้งอยู่ในกังกลาซึ่งเป็นที่ตั้งเมืองหลวงเก่าของมณีปุรออกไป และคืนพระราชวังเดิมนี้ให้กับชาวมณีปุร (National Center for Advocacy Studies; Hussain, 2004: Online)

6) ในเดือนกันยายน 2015 รัฐสภามณีปุรผ่านกฎหมายสามฉบับที่ส่งผลกระทบต่อกลุ่มชนเผ่าต่าง ๆ และมีผู้ออกมาประท้วงถูกตำรวจยิงตายไป 9 คน ทำให้เหล่าสตรีชนเผ่าแต่งชุดดำออกมายืนเข้าแถวต่อกันเป็นโซ่มนุษย์ ซึ่งมีผู้หญิงอายุ 75 ปีรวมอยู่ด้วยรวมระยะทางยาวถึง 12 กิโลเมตรท่ามกลางฝนตกหนักเพื่อประท้วงและเรียกร้องให้รัฐสภารัฐมณีปุรยกเลิกกฎหมายดังกล่าวซึ่งทุกภาคส่วนควรมีการพูดคุยหารือกันต่อไป (Zargar, 2015: Online)

นอกจากนี้ ยังมีตัวอย่างของสตรีที่ต่อสู้กับความอยุติธรรมจากการใช้อำนาจแบบเบ็ดเสร็จ ของกองทัพที่ปฏิบัติการเพื่อรักษาความมั่นคงในพื้นที่อีรม ชาร์มา (Irom Sharma) นักต่อสู้ทางการเมืองใช้แนวทางสันติวิธีของมหาตมาคานธี อดอาหารประท้วงเพื่อเรียกร้องสิทธิมนุษยชน จนได้รับการขนานนามว่า “หญิงเหล็กแห่งมณีปุร” เพราะเป็นผู้ที่มีสถิติการอดอาหารประท้วงที่ยาวนานที่สุดในโลกมากกว่า 500 สัปดาห์

สำหรับด้านกีฬา เอ็ม ซี แมรี โกม (MC Mary Kom) แชมป์นักมวยหญิงสมัครเล่นระดับโลกห้าสมัยจากรัฐมณีปุร และเป็นนักกีฬาที่ยิ่งใหญ่คนหนึ่งของอินเดียที่สร้างชื่อเสียงในกีฬาโอลิมปิกจนได้รับเหรียญทองที่เกาหลีสไต์ในปี 2014 มีการสร้างภาพยนตร์ชีวประวัติของเธอด้วย

ทางเศรษฐกิจ

สตรีเมเต เป็นผู้มีความชำนาญทางด้านเศรษฐกิจมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งแสดงให้เห็นถึง ‘อิสระภาพ’ แม้จะได้รับอิทธิพลจากฮินดู แต่ในมิติเศรษฐกิจ สังคม และศาสนา พลัสสตรียังคงปรากฏอย่างชัดเจน อาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลักของชาวมณีปุร ผู้หญิงมีส่วนช่วยผู้ชายในการเพาะปลูก และเก็บเกี่ยวผลผลิต ซึ่งมีกลุ่มผู้หญิงรับจ้างเพื่อเป็นแรงงานทำกระบวนการดังกล่าว เรียกว่า ‘คุทลัง’ (khutlang) ซึ่งเป็นแรงงาน ที่จะเกิดขึ้นตามฤดูกาลในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจการเกษตรที่จะประสานงานเพื่อให้ผู้หญิงมารวมตัวเพื่อทำในกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดจากกระบวนการผลิตทางเกษตร

สตรีเมเตอายุตั้งแต่ 40-60 ปีมักจะมีกิจการของตนเอง ด้วยการเป็นแม่ค้าคนกลาง ผู้ขายส่ง ขายปลีก ซึ่งอาจขายของที่บ้าน มีร้านของตนเอง หรือในตลาด

นอกจากนี้ ยังมีระบบเศรษฐกิจที่น่าสนใจที่เรียกว่า ‘มารูป’ (Marup) ซึ่งเป็นองค์กรออมทรัพย์และสหกรณ์เครดิต ถือว่าเป็นองค์กรที่มีความสำคัญทางด้านเศรษฐกิจและการร้อยรัดกันทางสังคม มารูปในตลาดเกเทลทำให้เกิดการติดต่อกันของแม่ค้าซึ่งเป็นทั้งผู้ซื้อ และผู้ขายในตลาด

การทอผ้า เป็นอีกอาชีพหนึ่งที่สามารถสร้างรายได้ให้กับผู้หญิงทั้งในชนบทและในเมือง เพราะนอกจากผู้หญิงเมเตทอผ้าให้คนในครอบครัวแล้ว ยังทอไว้เพื่อขาย มีการพัฒนาแบบต่าง ๆ โดยสตรีบางคนที่มีความสามารถ เห็นช่องทาง และโอกาส จึงนำไปออกแบบ และจัดแพชั่นโชว์ทั้งในรัฐมณีปุระ และทั่วประเทศ รวมถึงการเข้าร่วมโครงการพัฒนาการเป็นผู้ประกอบการ มีสตรีเมเตจำนวนมากที่ได้รับรางวัลการออกแบบสิ่งทอระดับชาติ ซึ่งทำให้ได้รับคำสั่งซื้อผ้าเข้ามาเป็นจำนวนมาก กระทั่งลงมือจัดตั้งศูนย์บริการช่างทอผ้า เพื่อให้การอบรมและช่วยในด้านการตลาด

สตรีที่ได้รับการศึกษาก็เป็นผู้มีบทบาทในการทำงานทั้งในภาครัฐ และเอกชน ที่มีส่วนช่วยหารายได้ให้กับครอบครัวด้วย

นอกจากนี้ ยังมีผู้หญิงจำนวนหนึ่งที่ใช้แรงงานหนักเพื่อขนกวดทรายจากริมฝั่งแม่น้ำเพื่อหารายได้วันละ 60-100 รูปี โดยไม่มีค่าแรงมาตรฐานขั้นต่ำ ไม่มีสวัสดิการ แต่ก็ทำงานกันเต็มที่ด้วยความภูมิใจและทุ่มเท อย่างไรก็ตามหากขายและหญิงทำงานที่ใช้แรงงานเท่ากัน ผู้หญิงจะได้รับค่าแรงต่ำกว่าผู้ชาย แสดงให้เห็นว่าผู้หญิงมณีปุรมีสถานะทางเศรษฐกิจ และสังคมที่ต่ำกว่าผู้ชาย (Kipgen, 2010 : 28-33)

ทางศาสนา และความเชื่อ

ศาสนาของชาวเมเตแบ่งได้เป็นสองช่วงกว้างๆ ได้แก่

ก่อนศาสนาฮินดู ชาวเมเตนับถือธรรมชาติ เช่น ไฟ พระอาทิตย์ ฝน พาร้อง ลม เป็นต้น ผู้หญิงเมเตมีบทบาทสำคัญในการประกอบพิธีทางศาสนา โดยมีหลักฐานว่า ผู้หญิงเป็นกลุ่มหลักในการประกอบพิธีบูชาเทพสตรีพื้นเมือง ‘อูมิง ลาย ฮาราวนา’ (อูมิง ‘ปา’; ลาย‘เทวดา’; ฮาราวนา ‘ทำให้พอใจ’) เจ้าพิธีผู้หญิงมีบทบาทสำคัญกว่าผู้ชาย (Parrot 1980 อ้างโดย Tineshowri Devi, 2013: 61) เจ้าพิธีผู้หญิง มีเพียงแต่มีอำนาจในการสื่อสารกับวิญญาณและสิ่งเหนือธรรมชาติ แต่ยังเป็นศูนย์กลางของการประกอบพิธีลาย ฮาราวนาด้วย แม้แต่เจ้าพิธีผู้ชายยังต้องแต่งกายเป็นเจ้าพิธีผู้หญิงด้วย แนวคิดเรื่องความบริสุทธิ์-ไม่บริสุทธิ์ไม่ใช่ประเด็นสำคัญนัก ดังนั้นผู้หญิงจึงทำหน้าที่ทุกอย่างของเทวดาได้

ต้นศตวรรษที่ 18 ในปีค.ศ. 1709-1748 ยุคกษัตริย์การิบ นิวาซ เริ่มสร้างศาสนสถานของฮินดู เพื่อบูชาเทพเจ้าต่าง ๆ แต่ก็ไม่สามารถจะล้มล้างความเชื่อแบบพื้นเมืองของชาวมณีปุระได้ จนเมื่อลัทธิไวษณพนิกายเฟื่องฟูขึ้น ในสมัย จัย ซิงห์ (Jai Singh) ระหว่างปี 1763-1798 รัชดาของกษัตริย์อุทิศตนเพื่อบูชา การบูชาด้วยการเต้นและร้องของเธอเพื่อบูชาเทพ 'โกวินดาจี' (Govindaji) นำไปสู่ การทำให้จิตสงบ ซึ่งเป็นต้นกำเนิดของการเต้นที่เรียกว่า 'ระสะแห่งมณีปุระ' (Rasa dance of Manipura)

ภาพที่ 2 ระสะแห่งมณีปุระ (Rasa dance of Manipura)

ที่มา: https://en.wikipedia.org/wiki/Manipuri_dance

ชาวเมเตทุกบ้าน มีต้นกะเพราอยู่ในสวนเพื่อเป็นสัญญาณแสดงถึงการนับถือ พระวิษณุ นอกจากนี้ ชาย-หญิงที่เคร่งในศาสนาจะเจิมหน้าผากด้วย

บทบาททางศาสนาของสตรีเมเตในสังคมยังมีความพิเศษ หากเปรียบกับ สังคมฮินดูอินเดียที่อื่น ๆ เพราะผู้หญิงเมเต ยังมีความเชี่ยวชาญในศาสนาดั้งเดิม ของตน เรียกว่า 'กิทุมปูบา' (Kithumpuba) หรือ 'สาธิกา' (Sadhika) แปลว่า 'หญิงที่ศักดิ์สิทธิ์' โดยที่เป็นด้วยตนเองไม่ได้รับการฝึกฝนแต่อย่างใด สาธิกาสามารถ ทำนายทายทัก หรือเป็นหมอดู และช่วยให้การปกป้องได้ ดังนั้นจึงมีนักการเมือง บางคนมารับพลัง และมนตร์จากการเข้าทรงของสาธิกา

ในขณะที่ราชสำนักเป็นผู้รับศาสนาฮินดูลัทธิไวษณพเข้ามา แต่ความเชื่อ ดั้งเดิมของชาวเมเต ยังฝังแน่นอยู่ในการปฏิบัติของชาวเมเต ดังนั้นจึงมีการปรับเปลี่ยน ระหว่างพิธีกรรมของฮินดูให้กลมกลืนกับความเชื่อของชาวเมเต เช่น เปลี่ยนจากพิธี ที่เรียกว่า 'ภราตริทวิตียะ' (Bhratridvitiya) เป็นพิธีที่ผูกข้อมือและ อวยพรให้พี่ชาย

เป็น 'นิโงน ชัก-กูบา' (Ningon Chak-Kouba) คือทำพิธีผูกข้อมือและอวยพรให้พี่สาวน้องสาว และลูกสาว ในกลางศตวรรษที่ 19 พิธีนี้เป็นการสร้างความรัก ความผูกพันระหว่างพี่-น้องชายหญิง โดยพี่ชายจะปกป้องดูแลพี่น้องผู้หญิง จะเห็นว่าวิถีชีวิตทางศาสนาของชาวเมเต จะผสมผสานไปความเชื่อของศาสนาฮินดูในกายไวศณพ ในเทศกาลทางศาสนา ผู้ชายกับผู้หญิงมีสถานะที่เท่าเทียมกัน ในสังคมมณีปุร การเดินหรือรำของผู้หญิงเป็นการอุทิศเพื่อเทพเจ้าโดยไม่เกี่ยวกับชนชั้น และอายุ

บทวิเคราะห์

สำนึกร่วมของผู้หญิงเมเตแห่งมณีปุร

ผู้หญิงเมเตแห่งมณีปุร มีอิสระในพื้นที่สาธารณะมากกว่าผู้หญิงอินเดีย โดยทั่วไป ทั้งนี้เพราะการมีสำนึกร่วมของความเป็นผู้หญิง (Nithi lawsriwong, 2002) โดยตระหนักถึงบทบาท และหน้าที่ของตนที่เคยมีมาตั้งแต่อดีตก่อนศาสนาฮินดูจะเข้ามา ซึ่งทำให้ผู้หญิงเมเตยังสามารถธำรงรักษาอำนาจทางด้านเศรษฐกิจ สังคม ศาสนาในบางมิติที่เป็นการผสมผสานกับความเชื่อดั้งเดิม รวมถึงบทบาทในการต่อสู้เพื่อความยุติธรรมให้เกิดขึ้นในสังคมที่มีชายเป็นใหญ่ โดยผ่านโครงสร้างองค์กรที่มีการปฏิบัติการอย่างหลวมๆ อาทิ เมรา ปายบีส รวมไปถึงการประท้วงของปัจเจก ดังเช่น อีรม ชาร์มา แต่มีพลังที่สามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นในสังคมมณีปุรได้ ในประเด็นดังกล่าวผู้หญิงเมเตสามารถรวมพลังกันเองโดยไม่มีผู้ชายมาเกี่ยวข้องเพื่อดำเนินการเรียกร้อง และต่อสู้จนประสบความสำเร็จ แม้จะต้องยอมสละชีวิตเพื่อให้ได้มาซึ่งความถูกต้องและความยุติธรรมก็ตาม

นอกจากนี้ บทบาททางการเมืองของผู้หญิงเมเตในระดับรัฐ แม้ว่าจะได้รับคัดเลือกเข้าไปในสภาไม่มาก แต่ในระดับเทศบาลจนถึงหมู่บ้านผู้หญิงจะได้รับเลือกเข้ามามากขึ้น อย่างไรก็ตาม ด้วยเหตุเพราะกระบวนการขัดเกลากฎทางสังคมของครอบครัวฮินดูที่เน้นความสำคัญของผู้ชายเป็นใหญ่ ผู้หญิงไม่มีความเท่าเทียมกับผู้ชาย ผู้แทนสตรีในระดับท้องถิ่นจึงเป็นเสียงเงียบในคณะกรรมการที่มีกรรมการผู้ชายจำนวนหนึ่ง ดังนั้นเมื่อทำงานร่วมกับผู้ชาย ผู้หญิงจึงยังคงยอมจำนนต่อการถูกกดทับจากสังคมผู้ชายเป็นใหญ่แม้ในพื้นที่สาธารณะ อย่างไรก็ตาม หากในครอบครัวมีการเปิดใจกว้างมากขึ้นให้โอกาสผู้หญิงในการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจมากขึ้นจะเป็นการช่วยขัดเกลากฎของสังคมของผู้หญิงให้มีความกล้าที่จะแสดงความคิดเห็น รวมถึงการตัดสินใจในการทำงานร่วมกับผู้ชายในภาคส่วนต่างๆ มากขึ้น

ทั้งนี้จะเห็นว่าผู้หญิงเมเตคล้ายกับมีสองบุคลิก กล่าวคือเมื่อสังคมตกอยู่ในความอยุติธรรม เหล่าองค์กรสตรีเมเตจะรู้สึกยอมไม่ได้และเป็นผู้นำลุกขึ้นมาต่อสู้เอง

ในทางเศรษฐกิจ ผู้หญิงมีอิสระและมีบทบาทสำคัญทางการค้าที่สามารถดำเนินการในพื้นที่ของตนเองได้อย่างมีเกียรติ และศักดิ์ศรี แต่ในมิติครอบครัวซึ่งเป็นพื้นที่ส่วนตัว ผู้หญิงเมเตกลับมีอิสระน้อยลง เพราะต้องทำหน้าที่ในฐานะภรรยา แม่ของลูก และดูแลครอบครัวในภาพรวมซึ่งยังมีการปฏิบัติที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างชาย-หญิง ในมิติการศึกษา ผู้หญิงเมเตยังได้รับการศึกษาน้อยกว่าชายดังสถิติข้างต้นส่งผลต่อการประกอบอาชีพซึ่งหากเป็นอาชีพที่ใช้แรงงานที่ทำร่วมกับผู้ชาย ผู้หญิงเมเตจะได้รับค่าแรงที่ต่ำกว่าชาย ในมิติศาสนาฮินดู บทบาทของผู้ประกอบพิธีทางศาสนามักเป็นชาย แต่ด้วยการปรับปรุงในเรื่องความเชื่อบางอย่างให้เข้ากับความคิดท้องถิ่น ทำให้ผู้หญิงเมเตยังมีบทบาทหลักในการประกอบพิธีตามความเชื่อเดิมของตนอยู่

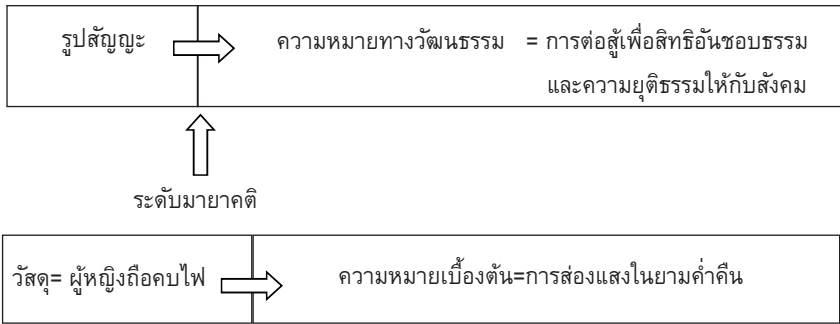
อย่างไรก็ตาม หากเทียบผู้หญิงเมเตกับผู้หญิงอินเดียโดยทั่วไปถือว่าผู้หญิงเมเตมีอิสระในการแสดงความสามารถของตนเอง เป็นทั้งผู้นำ และเป็นทั้งผู้ให้ผู้อื่นทั้งในครอบครัว และสังคมได้ในหลากหลายมิติกว่าผู้หญิงอินเดียในภาพรวม แม้จำนวนผู้หญิงเมเตน้อยกว่าผู้ชาย แต่การเคลื่อนไหวและการต่อสู้ทางการเมืองแต่ละครั้งสามารถสร้างผลกระทบไปทั้งรัฐ รวมถึงเป็นที่รับรู้ทั้งในและต่างประเทศด้วย

สัญวิทยาและมายาคติ

จากบทบาท และหน้าที่ของผู้หญิงมณีปุรดังกล่าวข้างต้น มีประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสัญวิทยาและมายาคติตามแนวคิดของโรลันด์ บาร์ตส์ (2004: 10-11) ซึ่งได้อธิบายมายาคติว่า “เป็นระบบสื่อความหมายซึ่งมีลักษณะพิเศษตรงที่มีนัยก่อตัวขึ้นบนกระแสการสื่อความหมายที่มีอยู่ก่อนแล้ว จึงถือได้ว่ามายาคติเป็นระบบสัญญาณในระดับที่สอง สิ่งที่เป็นหน่วยสัญญาณ (ผลลัพธ์ของการประกอบของรูปสัญญาณกับความหมาย) ในระบบแรกกลายมาเป็นเพียงรูปสัญญาณในระบบที่สอง” ดังนี้

ผู้หญิงเมเตถือคบไฟเพื่อประท้วงในเวลากลางคืน

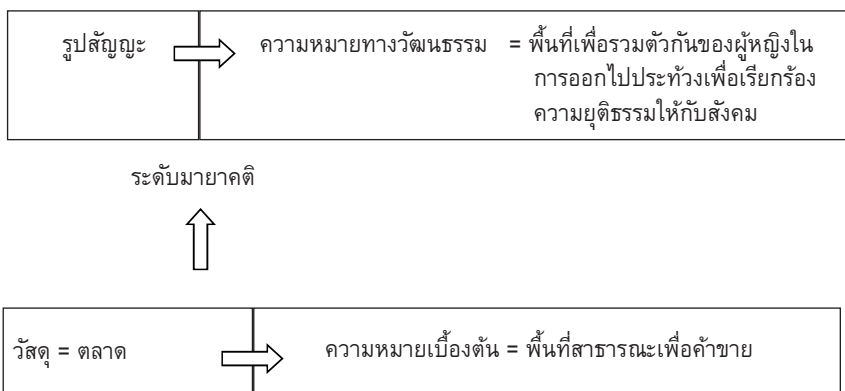
การที่ผู้หญิงเมเตต่อสู้ทางการเมืองในช่วงปี ค.ศ.1970 โดยถือคบไฟออกมาประท้วงในยามค่ำคืน เรียกว่า เมรา ปายบีส นั้นในระดับของประโยชน์ใช้สอยความหมายเบื้องต้นเป็นเพียงอุปกรณ์การส่องสว่างในยามค่ำคืน ต่อมาผู้หญิงในยุคสหัฐวรรษนี้ ยังใช้การถือคบเพลิงเพื่อประท้วงในยามค่ำคืนเป็นสัญญาณ ทำให้ความหมายระดับของประโยชน์ใช้สอยเลื่อนสู่ระดับมายาคติซึ่งจะได้ความหมายใหม่ทางวัฒนธรรมว่าเป็นการต่อสู้เพื่อสิทธิอันชอบธรรมและความยุติธรรมให้กับสังคม ในยุค 2000 นี้ กลุ่มเมรา ปายบีสในปัจจุบันยังถือคบไฟเป็นสัญญาณเพื่อประท้วงดังเช่นต้นแบบในอดีต ซึ่งสามารถสรุปเป็นแผนผังมายาคติได้ ดังนี้

ระดับของประโยชน์ใช้สอย

ตลาด

ตลาดเป็นพื้นที่สาธารณะที่ให้อิสระแก่ผู้หญิงมณีปรุ ในฐานะผู้ผลิต ผู้จำหน่าย และผู้บริโภค ตลาดไม่เพียงแต่มีบทบาทในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของสังคมในฐานะที่เป็นพื้นที่สาธารณะ กล่าวคือ ไม่มีโครงสร้างทางสังคม และคติความเชื่อทางศาสนามากดทับ ดังนั้นตลาดจึงยังเป็นพื้นที่ที่ทุกคนเท่าเทียมกันในฐานะเป็นสมาชิกของสังคมคนหนึ่ง นอกจากนี้ ตลาดยังเป็นพื้นที่ทางสังคมที่ผู้ชายซึ่งเป็นผู้หญิงกับผู้ซื้อทุกวัย และเพศใช้เป็นที่พบปะ และแลกเปลี่ยนข่าวสารกัน ดังนั้นในระดับมายาคติ ตลาดยังมีบทบาทสำคัญในการเป็นสถานที่รวมตัวกันของผู้หญิงในตลาด อีกทั้งยังสามารถรวมตัวกันเพื่อยุติการซื้อขายและออกไปประท้วงเพื่อเรียกร้องความยุติธรรมให้กับสังคมอีกด้วย ซึ่งสรุปเป็นแผนผังมายาคติ ดังนี้

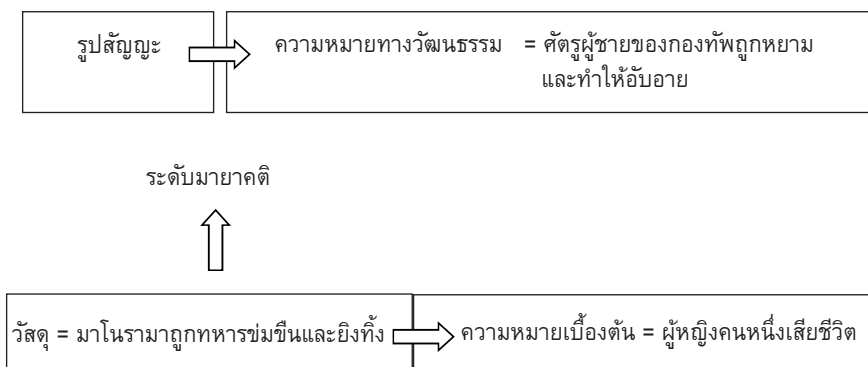

ระดับของประโยชน์ใช้สอย

การเปลี่ยกายในการประท้วง

กว่าสี่ทศวรรษที่กองทัพอัสมั ไรเฟิลปฏิบัติการพิเศษเพื่อปกป้องชาวมณีปूर จึงทำให้เขามีอำนาจอันชอบธรรมในการควบคุมประชาชนก่อให้เกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างรุนแรงในรัฐนี้ ผู้หญิงคนใดก็ตามที่ถูกสงสัยว่าให้ความช่วยเหลือผู้ก่อความไม่สงบ จะถูกตราหน้าว่าเป็นผู้หญิงของศัตรูและจะถูกข่มขืนเพื่อหยามและทำให้ศัตรูผู้ชายได้อาย กรณีที่มาโนรามถูกข่มขืน และถูกยิงเพื่อเป็นตัวอย่างที่ทหารส่งสัญญาณไปยังพวกผู้ก่อความไม่สงบและชุมชนชาวมณีปूरโดยรวม ในระดับประโยชน์ใช้สอย วัสดุคือมาโนรามถูกทหารข่มขืนและยิงถึงความหมายเบื้องต้นคือผู้หญิงคนหนึ่งเสียชีวิต เมื่อคำนึงทางวัฒนธรรมเข้าไปยึดครองจึงเลื่อนสถานะไปสู่มายาคติซึ่งมีความหมายใหม่คือศัตรูผู้ชายของกองทัพถูกหยามและทำให้อับอาย ซึ่งสรุปเป็นแผนผังมายาคติได้ดังนี้

แผนผัง 1

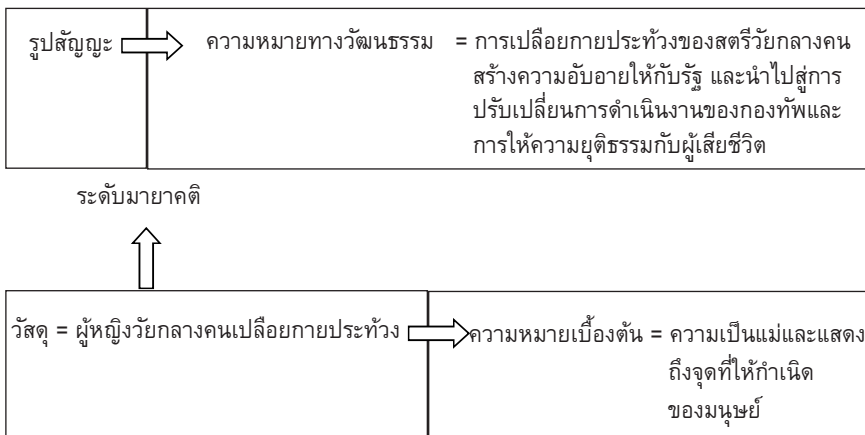

ระดับของประโยชน์ใช้สอย

ด้วยความเป็นนักต่อสู้ของสตรีมณีปूरจึงไม่อาจทนได้กับสถานการณ์ดังกล่าว จึงรวมตัวกันโดยมีสตรีผู้กล้าวัยกลางคนประมาณ 40 คนเปลี่ยกายถือป้ายผ้าไปประท้วงหน้าสถานที่ตั้งกองทัพดังกล่าวในฐานะ “แม่” ของ มาโนราม และตะโกนให้ทหารมาข่มขืนและฆ่าพวกเธอ การที่ “แม่ๆ” เปลี่ยกายเพื่อแสดงให้เห็นถึงจุดกำเนิดของมนุษย์นั้นคือมดลูกของแม่ และเพื่อจะประกาศยกเลิกการให้กำเนิดพวกผู้ชาย (ทหาร) การถือป้ายประท้วงเพื่อเชิญชวนให้ทหารมาข่มขืนตนแสดงให้เห็นว่าผู้หญิงมณีปूरต้องเผชิญหน้ากับการข่มขืนที่ชั่วร้ายนี้ในชีวิตประจำวันจนเป็นวิกฤติที่เหมือนเป็นเรื่องปกติในชีวิตประจำวันของสตรีมณีปूरไปแล้ว ผลจากการกระทำดังกล่าว

ก่อให้เกิดการปรับปรุงการทำงานของกองทัพอัสสัม ไโรเฟิลให้มีมนุษยธรรมมากขึ้น และครอบครัวของมาโนรามก็ได้รับความยุติธรรมจากการพิจารณาคดี (Sultana 2013: 7-9) จากเหตุการณ์ดังกล่าวสามารถสรุปเป็นแผนผังมายาคติได้ ดังนี้

แผนผัง 2

ระดับของประโยชน์ใช้สอย

สรุปและอภิปรายผล

ก่อนศตวรรษที่ 18 ผู้หญิงเมเตแห่งมณีปุรมีบทบาทสำคัญทางเศรษฐกิจและความเชื่อท้องถิ่น ต่อมาในต้นศตวรรษที่ 18 ที่รับศาสนาฮินดูเข้ามาในวิถีชีวิตมีผลทำให้สถานภาพสตรีเปลี่ยนไปจากเดิม อย่างไรก็ตาม บทบาท และหน้าที่ของผู้หญิงเมเตในพื้นที่สาธารณะไม่ได้ถูกลดทอนลงไปจากเดิมมากนักเพราะยังคงมีอิสระในการเป็นผู้นำทางด้านการค้าขาย การผลิต และการบริโภคในตลาดผู้หญิงซึ่งทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการติดต่อค้าขายที่ดำเนินการโดยผู้หญิงมาราว 6 ศตวรรษจนถึงยุคปัจจุบัน ตลาดผู้หญิง ณ เมืองหลวงอิมพัลกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวเด่นแห่งหนึ่งของรัฐด้วย นอกจากนี้ตลาดยังทำหน้าที่เป็นพื้นที่ทางสังคมที่ผู้หญิงทั้งหลายใช้เป็นที่พักปะเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ดังนั้นเมื่อเกิดเหตุการณ์อียุติธรรมขึ้นในสังคมตลาดจึงยกสถานะเป็นพื้นที่ที่ผู้หญิงมารวมตัวกันเพื่อออกไปประท้วงและเรียกร้องความยุติธรรมให้กับสังคมในระดับมายาคติด้วย

นอกจากนี้ ผู้หญิงยังเป็นกลุ่มที่ช่วยในด้านการเกษตร และยังช่วยพัฒนางานหัตถกรรม คือการทอผ้าซึ่งเป็นแหล่งที่ช่วยสร้างรายได้ให้กับผู้หญิงมณีปุรมาตั้งแต่อดีตจนได้รับการพัฒนาให้สอดคล้องไปกับกระแสโลกาภิวัตน์ในปัจจุบัน ส่วนผู้หญิงที่มี

การศึกษาส่วนหนึ่งอาจประกอบอาชีพอิสระของตน หรือทำงานในหน่วยงานต่างๆ ซึ่งถือว่ามีส่วนในการหารายได้สำหรับเลี้ยงทั้งตนเอง และครอบครัวด้วย

ความเข้มแข็งและกลัหาญของผู้หญิงมณีปุรในบทบาท และหน้าที่ต่างๆ ในพื้นที่สาธารณะนั้นส่วนใหญ่ทำในลักษณะรวมกลุ่มเฉพาะผู้หญิง (Collective) หรือที่เรียกว่าสำนักี่ร่วมของผู้หญิงเมเต แต่ก็มีบ้างที่สู้แบบปัจเจกด้วยการอดอาหาร อย่างยาวนาน เช่น อีรม ชาร์มา และกลุ่มผู้หญิงต่อสู้อย่างสันติวิธีเป็นหลัก ทำให้เกิดพลังในการต่อรองกับความอยุติธรรม และสามารถเปลี่ยนแปลงสังคมที่ชายเป็นใหญ่ ให้มีความเป็นธรรมและถูกต้องมากขึ้นได้ จึงกล่าวได้ว่าผู้หญิงแกร่งแห่งมณีปุรสามารถเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงของสังคมที่โดดเด่นมากของอินเดีย

สำหรับพื้นที่ส่วนตัวในระดับครอบครัว ผู้หญิงเมเตถูกกดทับด้วยข้อปฏิบัติของศาสนาฮินดูที่ชายเป็นใหญ่ แต่ผู้หญิงเมเตยังสามารถต่อรองกับสังคมที่ชายเป็นใหญ่ โดยปรับปรนความเชื่อท้องถิ่นดั้งเดิมของตนเข้าไปในศาสนากระแสหลักได้ ทำให้สามารถยังคงเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณได้บ้าง

หากพิจารณาสิทธิของผู้หญิงเมเตแห่งมณีปุรตามรัฐธรรมนูญของอินเดีย ส่วนใหญ่จะได้รับความเท่าเทียมกับชาย ยกเว้นเรื่องการได้รับค่าตอบแทนที่ยังไม่เท่ากับชายในการทำงานแบบเดียวกัน ได้แก่ งานที่ใช้แรงงาน รวมถึงอัตราการรู้หนังสือที่หญิงยังต่ำกว่าชาย

บทบาทของผู้หญิงเมเตในการรวมกลุ่มลุกขึ้นมาต่อสู้ด้วยการถือคบไฟ ซึ่งเป็นต้นแบบของการต่อสู้ของผู้หญิงมณีปุร และตลาดที่เป็นพื้นที่สาธารณะที่ค้าขาย และเป็นจุดเริ่มต้นของการรวมตัวกันเพื่อออกไปต่อสู้เพื่อความยุติธรรมของเหล่าผู้หญิง ถือว่าเป็นสัญลักษณ์และมายาคติ ซึ่งวิเคราะห์ได้ 3 ประเด็นคือ

1) ผู้หญิงเมเตถือคบไฟเพื่อประท้วงในเวลาากลางคืน ในระดับประโยชน์ใช้สอย วัสดุคือผู้หญิงถือคบไฟ สื่อความหมายเบื้องต้นคือการส่องแสง ในยามค่ำคืน เมื่อค่านิยมทางวัฒนธรรมเข้าไปยึดครองจึงเลื่อนสถานะไปสู่มายาคติ ซึ่งมีความหมายใหม่คือการต่อสู้เพื่อสิทธิและความชอบธรรมของสังคม

2) ตลาด ในระดับประโยชน์ใช้สอย วัสดุคือตลาด สื่อความหมายเบื้องต้นคือพื้นที่สาธารณะเพื่อค้าขาย เมื่อค่านิยมทางวัฒนธรรมเข้าไปยึดครองจึงเลื่อนสถานะไปสู่มายาคติซึ่งมีความหมายใหม่คือพื้นที่เพื่อรวมตัวกันของผู้หญิงในการออกไปประท้วงเพื่อเรียกร้องความยุติธรรมให้กับสังคม

3) การเปลือยกายในการประท้วง ในสถานการณ์นี้สามารถตีความได้เป็นสองประเด็น ดังนี้

ประเด็นแรก ในระดับประโยชน์ใช้สอย วัสดุคือมาโนราวมฤกทหาร ข่มขืนและยิงทิ้งความหมายเบื้องต้นคือผู้หญิงคนหนึ่งเสียชีวิต เมื่อค่านิยมทางวัฒนธรรมเข้าไปยึดครองจึงเลื่อนสถานะไปสู่มายาคติซึ่งมีความหมายใหม่คือศัตรูผู้ชายของกองทัพถูกหยาบและทำให้อับอาย

ประเด็นที่สอง ในระดับประโยชน์ใช้สอย วัสดุคือ ผู้หญิงวัยกลางคน เปลือยกายประท้วงโดยมีความหมายเบื้องต้นคือความเป็นแม่และแสดงถึงจุดที่ทำให้กำเนิดของมนุษย์ เมื่อค่านิยมทางวัฒนธรรมเข้าไปยึดครองจึงเลื่อนสถานะไปสู่มายาคติซึ่งมีความหมายใหม่การเปลือยกายประท้วงของสตรีสร้างความอับอายให้กับรัฐและนำไปสู่การปรับเปลี่ยนการดำเนินงานของกองทัพและการให้ความยุติธรรมกับผู้เสียชีวิต

ด้วยภูมิศาสตร์ของรัฐมณีปุร ที่เป็นประตูสู่อาเซียนทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของอินเดียซึ่งกำลังได้รับการพัฒนาให้เชื่อมต่อกับอาเซียนผ่านถนนไตรภาคี อินเดีย-เมียนมา-ไทย อีกทั้งด้วยสภาวะทางเศรษฐกิจที่ซบเซาของโลกส่งผลกระทบต่อการส่งออกของประเทศไทย รัฐบาลจึงมีนโยบายแสวงหาตลาดใหม่เพื่อเพิ่มมูลค่าการค้า การลงทุน การส่งออก และการท่องเที่ยวให้มากขึ้น ดังนั้นตลาดใหม่ในภูมิภาคที่สามารถเชื่อมต่อทางถนนมาสู่เมโสโปเตเมียจะได้รับการพัฒนาให้เป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษต่อไปในอนาคตคงหนีไม่พ้นที่จะต้องมุ่งสู่ตลาดในรัฐทางภาคตะวันออกเฉียงเหนืออินเดียที่ยังสามารถเชื่อมต่อไปยังเนปาล ภูฏาน รวมถึงบังคลาเทศได้ด้วย ดังนั้นการทำความเข้าใจบทบาทผู้หญิงเมเตแห่งมณีปุรที่มีส่วนสำคัญในด้านการค้าขาย และการทำธุรกิจจะทำให้ผู้ประกอบการการค้า การลงทุน การท่องเที่ยวของไทยทราบว่าผู้หญิงมณีปุรเป็นผู้เล่นหลักในมิติเหล่านี้ด้วย นอกจากนี้ ผู้หญิงรุ่นใหม่แห่งมณีปุรที่สำเร็จการศึกษาส่วนหนึ่งเริ่มต้นเป็นผู้ประกอบการเอง แสดงให้เห็นถึงความมั่นใจและความมุ่งมั่นที่จะเป็นผู้มีอิสระในการพัฒนาตนเอง และมีส่วนในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของรัฐมณีปุรให้เจริญขึ้น อีกทั้งเราควรจะต้องมีความระมัดระวังในการติดต่อ ดำเนินงานต่างๆ ระหว่างกันอย่าเท่าเทียมกันโดยไม่สร้างปัญหาใดๆ เพราะผู้หญิงมณีปุรมีพลังที่เข้มแข็งในการลุกขึ้นมาต่อสู้เรียกร้องความยุติธรรมให้กับสังคมของตนจนทำให้สังคมที่ชายเป็นใหญ่ต้องยอมถอยเพื่อการเปลี่ยนแปลงมาแล้ว

References

- Angkasirisap, W. T. (2004). **Mythologies (มายาศติ)** (Roland Barthes). Bangkok: Kobfai Publishing Project.
- Devi, M. T. (2016). **Manipuri Meitei Culture and Its Impact On Women**. [Online]. Retrieved January 24, 2016 from [http://epao.net/epSubPageExtractor.asp?src=features. Spotlight_On_Women.Manipuri_Meitei_Culture_And_Its_Impact_On_Women_Part_2](http://epao.net/epSubPageExtractor.asp?src=features.Spotlight_On_Women.Manipuri_Meitei_Culture_And_Its_Impact_On_Women_Part_2).
- Hussain, S. Z. (2004). **Women Rage Against 'Rape' in Northeast India**. [Online]. Retrieved January 24, 2016. from <http://www.commondreams.org/headlines04/0719-03.htm>.
- Kamei, B. (2015). **Nupi Lan of 1939-40 Its Significance in The History of Manipur**. [Online]. Retrieved January 24, 2016. from <http://kanglaonline.com/2015/12/nupi-lan-of-1939-40-its-significance-in-the-history-of-manipur/>.
- Kipgen, T. G. (2010). Role of Meitei Women. **Women's Role in the 20th Century Manipur: A Historical Study**. Delhi: Kalpaz Publications.
- Lawsriwong, N. (2002) . **Common Interest of Women in Thailand (สำหรับกร่วมของผู้หญิงในเมืองไทย)**. กรุงเทพฯ: Bangkok : Matichon, 39-43.
- Menski, W. F. (1992). Marital Expectations as Dramatized in Hindu Marriage Rituals. **Roles and Rituals for Hindu Women**. Edited by Julia Leslie. Delhi: Motilal Banarasidass Publishers PVT. LTD.
- Mukherj, S. (2010). **Meira Paibis: Women Torch-bearers on the March in Manipur**. [Online]. Retrieved December 7, 2016. from <http://www.mainstreamweekly.net/article2533.html>.
- National Center for Advocacy Studies. (n.d.). **Sustainability and Ownership In People Centerd Advocacy in South Asia**. [Online]. Retrieved February 14, 2016. from <http://cpdo.blog.af/files/3-Sustainability-Ownership.pdf>.
- Parratt, S. N. (1980). **Religion of Manipur**. Calcutta: Firma KLM pvt.
- Sanjoy, H. (1994). **Strangers in the Mist**. New Delhi: Viking Penguin India.

- Singha, K. (2013). Conflict, State and Education in India: A Study of Manipur. **American Journal of Educational Research**, 1(6): 181-193. [Online]. Retrieved January 31, 2015. from <http://pubs.sciepub.com/education/1/6/3/index.html>.
- Singh, I. R. (2013). The Status of Meiteilon among the Tibeto-Burman Languages. **Language in India**, 13(9): 320-332. [Online]. Retrieved January 2, 2016. from <http://www.languageinindia.com/sep2013/rabindromeiteilonhistoryfinal.pdf>
- Singh, L. P. (2016). **The People of Manipur**. [Online]. Retrieved January 2, 2016. from http://e-pao.net/epSubPageExtractor.asp?src=manipur.Ethnic_Races_Manipur.The_People_of_Maniपुर.
- Sultana, P. (2013). Nakedness and Resistance: Understanding Naked Protests of Women. **Meridian Critic**, 20(1): 31-43.
- Zargar, S. (2015). **Why Did Women In Manipur Form A 12-Km Human Chain In Protest?**. [Online]. Retrieved February 14, 2016. from <http://www.scoopwhoop.com/news/women-human-chain-in-manipur/>.
- _____. (n.d.) **Important Constitutional and Legal Provisions for Women in India**. [Online]. Retrieved January 2, 2016 from http://mospi.nic.in/Mospi_New/upload/man_and_women/Constitutional%0&%20Legal%20Rights.pdf.
- _____. (n.d.). **Manipur**. [Online]. Retrieved February 14, 2016. from <https://en.wikipedia.org/wiki/Manipur>.
- _____. (n.d.). **Manipuri dance**. (n.d.). [Online]. Retrieved February 20, 2016. from https://en.wikipedia.org/wiki/Manipuri_dance.
- _____. (2011). **Manipur Population Census Data**. [Online]. Retrieved December 7, 2016. from <http://www.census2011.co.in/census/state/manipur.htm>.
- _____. (n.d.). **Sanamahism**. [Online]. Retrieved February 14, 2016. from <https://en.wikipedia.org/wiki/Sanamahism>.
- _____. (n.d.). **Zo People** [Online]. Retrieved January 2, 2016. from https://en.wikipedia.org/wiki/Zo_people.

